

คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีส :
จากปรัชญาการเมืองสู่การปฏิบัติเชิงสร้างสรรค์ในสังคม
POLITICAL ETHICS OF SOCRATES: FROM POLITICAL PHILOSOPHY TO
CREATIONAL ACTION IN SOCIAL

วินิจ ผาเจริญ¹, พัฒน์พงษ์ บุษยากร²

Winit Pharcharuen, Phatpong Bussayakorn

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้¹, นักวิชาการอิสระ²

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: winit.phacharuen@gmail.com

Author Corresponding Email: winit.phacharuen@gmail.com

ได้รับบทความ : 26-01-2568

แก้ไขบทความ : 26-02-2568

ตอบรับบทความ : 28-02-2568

Received : 26-01-2025

Revised : 26-02-2025

Accepted : 28-02-2025

บทคัดย่อ : โสเครตีสเป็นนักปรัชญาชาวกรีกสมัยก่อนคริสตกาลเป็นชาวเอเธนส์ นครรัฐที่ริเริ่มระบอบประชาธิปไตยเป็นครั้งแรก ท่านเป็นนักปรัชญาที่เสนอแนวคิดว่าคุณสมบัติของนักบริหาร นักปกครอง นักการเมืองที่ดี ต้องมีคุณธรรม ต้องมีสติปัญญารอบรู้ และความรู้ว่าคุณธรรมแม้โสเครตีสจะเป็นปราชญ์มีผู้ยกย่องอย่างสูง แต่ก็ยังเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน คุณธรรมของนักการเมืองที่ดีตามแนวคิดของโสเครตีส มีดังนี้ 1) ความรู้และปัญญา 2) ความยุติธรรม 3) ความกล้าหาญทางจริยธรรม 4) ความซื่อสัตย์และความจริงใจ 5) การรับใช้ส่วนรวม 6) การตรวจสอบตนเอง การประยุกต์ใช้คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีสในสังคมปัจจุบัน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาผู้นำที่มีจริยธรรม 2) การส่งเสริมวัฒนธรรมการตรวจสอบและตั้งคำถาม 3) การพัฒนาพลเมืองที่มีส่วนร่วม 4) การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม 5) การส่งเสริมการปกครองโดยคุณธรรม 6) การปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชน

คำสำคัญ : คุณธรรมทางการเมือง, โสเครตีส, ปรัชญาการเมือง

Abstract: Socrates was a pre-Christian Greek philosopher. He was from Athens, the city-state that first initiated democracy. He was a philosopher who proposed the idea that good administrators, rulers, and politicians must be virtuous, have wisdom, and knowledge along with virtue. Although Socrates was a highly respected philosopher, he was still humble. The virtues of a good politician according to Socrates's ideas are as follows: 1) Knowledge and wisdom 2) Justice 3) Ethical

courage 4) Honesty and sincerity 5) Service to the community 6) Self-examination
The application of Socrates' political virtues in today's society includes: 1) Developing ethical leaders 2) Promoting a culture of scrutiny and questioning 3) Developing engaged citizens 4) Reforming the justice system 5) Promoting moral governance 6) Inculcating morality in youth.

Keywords: Political Ethics, Socrates, Political Philosophy

บทนำ

ปรัชญาการเมือง (political philosophy) เป็นสาขาวิชาหนึ่งขององค์ความรู้ในวิชารัฐศาสตร์ เป็นวิชาที่เก่าแก่ที่สุดเนื่องจากเป็นวิชาที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ราวศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาลในดินแดนคาบสมุทรเพโลพอนเนซัส หรือดินแดนของประเทศกรีซในปัจจุบัน จุดเริ่มต้นของวิชาปรัชญาการเมืองเกิดขึ้นในนครรัฐที่ชื่อว่าเอเธนส์ในช่วงที่เอเธนส์เริ่มเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากระบบอภิสิทธิ์ชนาธิปไตย (Aristocracy) มาเป็นประชาธิปไตยโบราณ นักปรัชญาการเมืองในสมัยโบราณ ซึ่งประกอบด้วยนักปรัชญาการเมือง 3 คนคือ โซเครตีส เพลโต และอริสโตเติล มีรายละเอียดที่น่าสนใจใคร่รู้เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นเนื้อหาสาระที่กล่าวถึงตัวปรัชญาการเมืองที่เป็นต้นแบบหรือเป็นแบบฉบับของโลกก็ว่าได้ กล่าวคือแม้จะผ่านไปก็ร้อยปีแล้วก็ตามสิ่งที่นักปรัชญาการเมืองสมัยโบราณหรือยุคคลาสสิกได้กล่าวไว้นั้น กลับกลายเป็นความจริงที่พวกเราต้องนำมาศึกษาเรียนรู้และถ่ายทอด อีกทั้งก็มีการทำวิจัยในองค์ความรู้ของท่านเหล่านั้นอย่างต่อเนื่อง อนึ่ง จะทำให้เราทราบถึงเทคนิควิธีการแสวงหาความรู้ของนักปรัชญาการเมืองในอดีตว่าอย่างไร ทำไมองค์ความรู้ของท่านเหล่านั้นได้กลายมาปรัชญาการเมืองได้ และหรือท่านเหล่านั้นได้กลายเป็นบุคคลต้นแบบที่โลกต้องจดจำ นี่คือสิ่งที่เราจำเป็นต้องศึกษาให้ละเอียด ถ้าหากเราสนใจใคร่รู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว เชื่อแน่ว่าเราจะต้องทุ่มเทเพื่อหาทางไขข้อข้องใจ อันเป็นปัญหาที่ค้างคาให้หายสงสัยให้ได้ วิธีการหนึ่งก็คือ การแสวงหาความรู้อยู่นั่นเอง ซึ่งในบทความนี้จะวิเคราะห์ปรัชญาการเมืองของโซเครตีสท่านนั้น

1. ชีวิตประวัติโซเครตีส

โซเครตีสมีชีวิตอยู่ระหว่าง 470 - 399 ปีก่อนคริสตกาล เป็นลูกชายของช่างแกะสลัก ชื่อ Sophroniscus โซเครตีสเริ่มต้นชีวิตในเยาว์วัย ด้วยการเป็นช่างแกะสลักตามบิดาแต่ต่อมาได้อุทิศชีวิตให้แก่การศึกษาปรัชญาดด้วยตนเอง โซเครตีสได้สอนลูกศิษย์จนมีชื่อเสียง เช่น Plato, Xenophon และ Alcibiades โดยที่เรียกว่า Original Method จนเป็นที่รู้จักว่า Socratic Method ท่านเป็นนักปราชญ์กรีกและเป็นชาวเมืองเอเธนส์ ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้วางรากฐานของปรัชญาตะวันตก โซเครตีส เป็นนักปรัชญาสำคัญคนหนึ่ง

ของกรีก เป็นผู้แสวงหาความจริงของสิ่งต่าง ๆ อย่างบริสุทธิ์ใจและจริงจัง ไม่มุ่งหวังประโยชน์ หรือลาภยศ ผู้ทำให้นักคิดนักปรัชญาเจ้าสำนักต่าง ๆ ที่ไม่มีความรู้อย่างแท้จริงต้องยอมจำนนต่อเหตุผลและความจริง แม้กระทั่งผู้มีอำนาจของบ้านเมืองที่เป็นทราชยังถูกเขาท้าทายอำนาจ จนกระทั่งตนเองต้องถูกกลั่นแกล้งด้วยความเกลียดชังและถูกตัดสินให้ดื่มยาพิษเพื่ออุทิศตนของตนเอง โซเครตีส เป็นนักปรัชญาที่เสนอแนวคิดว่าการบริหาร นักปกครอง นักการเมืองที่ดี ต้องมีคุณธรรม ต้องมีสติปัญญารอบรู้ และความรู้คู่คุณธรรมแม้โซเครตีสจะเป็นปราชญ์มีผู้ยกย่องอย่างสูง แต่ก็ยังเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน

วิธี Socratic Method ได้แก่ การซักไซ้ไล่เลียง และสอนถึงเหตุผลขั้นพื้นฐานคือตั้งคำถามถึงวัตถุประสงค์ เพื่อค้นหาความจริงออกมาให้ได้โดยการตอบคำถามอย่างคนมีเหตุผลจะพึงตอบ โซเครตีสได้ถูกโจมตีโดยพวกโซฟิสต์ คือ คนที่อ้างเหตุผลขึ้นมาเพื่อหลอกลวงผู้อื่นเป็นคนตบตาคนและเป็นผู้ที่ชอบเปลี่ยนแปลง คนหนึ่งชื่อ Aristophanes โซเครตีสได้พยายามสร้างความคิดในทางสร้างสรรค์และพยายามสอนการดำเนินชีวิตในทางที่ดี จึงเป็นการสร้างศัตรูให้แก่ตนเองเป็นอันมาก โดยถูกกล่าวหาและใส่ความว่าชักชวนยุวชนที่ห่อหม้อมเรียนปรัชญาอยู่กับท่าน ไม่ให้ความเคารพเทวะของชาวเอเธนส์ และโซเครตีสถูกจับเข้าคุกโดยไม่มีการสอบสวน โซเครตีสถูกประณามและถูกบังคับให้ดื่มยาพิษชื่อ Hemlock (Hemlock เป็นต้นไม้ที่มีพิษชนิดหนึ่งใช้เป็นยาถ่ายอย่างแรง) โซเครตีสมีนิสัยชอบสนทนากับนักปรัชญาสำคัญ ๆ ของกรีก เพราะฉะนั้นเขาเริ่มสนใจวิชาปรัชญาแล้ว ซึ่งคำว่าปรัชญาในสมัยนั้น หมายถึง การคิดค้นหาคำตอบในเรื่องที่ยังไม่มีใครคิดมาก่อน รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับโลกและชีวิต

วิธีการสนทนาของโซเครตีสเป็นการซักถามหรือไต่ถามด้วยการใช้หลักของเหตุและผลที่เรียกว่า “ตรรกวิทยา” เขาอาจจะเริ่มต้นการสนทนาด้วยเรื่องธรรมดา หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่สำคัญ จากนั้นจะป้อนคำถามที่แฝงซ่อนความหมายลึกซึ้งแก่คู่สนทนา อันจะนำไปสู่จุดหมายของการสนทนาว่า ทำอย่างไรจึงจะได้ผลดี ถูกต้องและน่าเชื่อถือ เขาใช้วิธีการนี้แสวงหาความจริงของสิ่งต่าง ๆ เช่นเมื่อเกิดสงสัยใคร่รู้ในสิ่งใด เขาก็จะไปหาผู้รู้หรือนักปรัชญาที่เชี่ยวชาญในด้านนั้น แล้วขอคำอธิบายโดยการซักถามจนกระทั่งได้คำตอบสุดท้ายที่เขาพอใจ หรือไม่บางทีก็ทำให้ผู้รู้ที่นั้นจนมุมไม่สามารถตอบได้ จึงพาลโกรธเกลียดโซเครตีสถึงกับเป็นศัตรูไปหลายราย ลักษณะวิธีการซักถามเพื่อให้ได้มาซึ่งความจริงในท้ายที่สุดของโซเครตีส ก่อให้เกิดผลร้ายแก่เขาเสมอ มีหน้าซ้ำลูกศิษย์หนุ่ม ๆ ของเขายังนำวิธีการของอาจารย์ไปใช้กับผู้อาวุโสทั้งหลายและซักไซ้ไล่เลียงจนผู้อาวุโสจนมุม ก็ยิ่งทำให้โซเครตีสถูกเกลียดชังจากคนทั่วไปมากขึ้น ถึงกับถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้ชักนำบรรดาคนหนุ่มสาวของเอเธนส์ไปในทางเสื่อมเสียและกระด้างกระเดื่อง

โซเครตีสเป็นปราชญ์เมธีที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของโลก ที่มุ่งมั่นในการแสวงหาและคุณค่าแห่งปัญญาเมื่อสมัยเด็ก โซเครตีสได้รับการศึกษาน้อยมาก แต่เป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

เกี่ยวกับศีลธรรมและดวงวิญญาณ ทำให้ท่านมีความรู้แตกฉานประกอบกับเป็นผู้ที่มีความมุ่งมั่นแสวงหาปัญญาอย่างต่อเนื่อง ท่านจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นวีรบุรุษด้านศีลธรรมคนหนึ่งของโลก ในกระบวนการแสวงหาความรู้ของโสเครตีส ที่ใช้ได้ผลมากที่สุดคือ กระบวนการวิภาษวิธี (Dialectic) หลักการที่สำคัญของกระบวนการนี้คือ การนำข้อเสนอที่มีเหตุผล (Thesis) และข้อคัดค้าน (Antithesis) มาหักล้างกัน กระบวนการนี้ทำให้ข้อเสนอที่ไม่มีเหตุผลตกไปคงเหลืออยู่เฉพาะข้อเสนอที่มีเหตุผล ข้อคัดค้านที่มีเหตุผลมากกว่าจะสามารถหักล้างข้อเสนอที่มีเหตุผลน้อยกว่า ในทำนองเดียวกันข้อคัดค้านที่มีเหตุผลต่อยกกว่าจะไม่สามารถหักล้างข้อเสนอที่มีเหตุผลมากกว่า ถ้าหากข้อเสนอดูถูกหักล้างไปโดยข้อคัดค้านที่มีเหตุผลมากกว่า ก็จะนำเสนอข้อใหม่เพื่อคิดค้นกันต่อไป ผลลัพธ์ระหว่างข้อเสนอและข้อคัดค้านที่มีเหตุผลคือ เป้าหมายของการแสวงหาคือ ความจริงที่ถูกต้อง (Synthesis) กระบวนการวิภาษวิธีจึงเป็นกระบวนการสำคัญของโสเครตีสในการแสวงหาและอธิบายองค์ความรู้ที่แท้จริงแห่งชีวิตการเมือง ด้วยวิธีการแสวงหาความรู้แบบวิภาษวิธีทำให้โสเครตีสถูกตัดสินประหารชีวิตด้วยการให้ดื่มยาพิษเสียชีวิต โสเครตีสยอมถูกลงโทษแต่โดยดีเพื่ออุดมการณ์ของตน

โสเครตีสเป็นคนเคร่งด้านศีลธรรมดังกล่าวมาแล้ว สิ่งที่สำคัญที่สุดในชีวิตของโสเครตีส คือการแสวงหาปัญญาเพื่อเสริมสร้างชีวิตที่ดีและมีความสุขให้แก่ประชาชน โสเครตีสเห็นว่ามนุษย์จะมีชีวิตที่ดีและมีความสุขจะต้องยึดมั่นในคุณธรรม ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมและเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในคุณธรรม เพื่อให้ทุกคนตระหนักในคุณค่าของคุณธรรมและยึดถือเป็นคุณค่าแห่งวิถีชีวิต เพื่อชีวิตที่ดีของสังคม

2. คุณธรรมของนักการเมืองที่ดีตามแนวคิดของโสเครตีส

คุณธรรมของนักการเมืองที่ดีตามแนวคิดของโสเครตีส มีดังนี้ (พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, 2529)

2.1 ความรู้และปัญญา (Wisdom) โสเครตีสเชื่อว่าคุณธรรมเริ่มต้นจากความรู้ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับ "ความดี" และ "ความยุติธรรม" (Plato : 2003) นักการเมืองที่ดีต้องแสวงหาความจริงและตัดสินใจบนพื้นฐานของปัญญา โสเครตีสเห็นว่าผู้ปกครองที่แท้จริงคือผู้ที่มีปัญญาและเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง มิใช่ผู้ที่เพียงแสวงหาอำนาจหรือผลประโยชน์ส่วนตน

2.2 ความยุติธรรม (Justice) ความยุติธรรมเป็นหัวใจสำคัญในปรัชญาของโสเครตีส (Vlastos, 1991; Brickhouse & Smith, 1994) เขามองว่าความยุติธรรมคือการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ยังรวมถึงการตระหนักถึงความเสมอภาคและการเคารพสิทธิของผู้อื่น นักการเมืองที่ดีต้องไม่มองประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือ แต่ต้องปฏิบัติต่อพวกเขาอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

2.3 ความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage) นักการเมืองต้องกล้าหาญในการทำสิ่งที่ถูกต้อง (Stone, 1988; เดือนนภา เสนแก้ว, 2564) แม้ว่าการกระทำนั้นอาจนำไปสู่การถูกต่อต้านหรือเสี่ยงต่อความ

นิยมส่วนตัว โสเครตีสแสดงให้เห็นความกล้าหาญอย่างชัดเจนในชีวิตของเขา โดยการยืนหยัดในความเชื่อและหลักการ แม้จะต้องเผชิญกับโทษประหารชีวิต

2.4 ความซื่อสัตย์และความจริงใจ (Integrity and Honesty) ความซื่อสัตย์เป็นอีกหนึ่งคุณธรรมที่โสเครตีสให้ความสำคัญ (Weiss, R. 2006, พรรณี คำขาว, 2567) นักการเมืองที่ดีต้องพูดความจริงและปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่ใช้คำพูดหรือการกระทำเพื่อหลอกลวงประชาชน

2.5 การรับใช้ส่วนรวม (Public Service) โสเครตีสมองว่าการปกครองคือหน้าที่ที่ต้องมุ่งรับใช้ประโยชน์ของส่วนรวม ผู้ปกครองไม่ควรมองอำนาจเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความมั่งคั่งหรือสถานะ แต่ต้องมองว่าเป็นความรับผิดชอบต่อประชาชน

2.6 การตรวจสอบตนเอง (Self-Examination) โสเครตีสย้ำถึงความสำคัญของการตรวจสอบตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้แน่ใจว่าการกระทำและการตัดสินใจสอดคล้องกับคุณธรรมและความดีงาม นักการเมืองควรตั้งคำถามกับตนเองอยู่เสมอว่า การกระทำของตนส่งผลต่อประชาชนและสังคมในทางที่ดีหรือไม่

3. วิเคราะห์คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีส

การวิเคราะห์คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีสทั้ง 6 ข้อ สามารถทำได้โดยพิจารณาในบริบทของแนวคิดเชิงปรัชญาและการประยุกต์ใช้ในสังคม ดังนี้

3.1 ความรู้และปัญญา (Wisdom)

ความรู้เป็นรากฐานของคุณธรรมที่แท้จริงตามแนวคิดของโสเครตีส เขาเน้นว่าผู้ปกครองที่ดีต้องมีความเข้าใจใน "ความดี" และ "ความยุติธรรม" อย่างลึกซึ้ง เพื่อการตัดสินใจที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม การประยุกต์ใช้: ในปัจจุบัน ผู้นำต้องมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ในเรื่องจริยธรรม การบริหาร และนโยบายสาธารณะ รวมถึงรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ เพื่อให้การตัดสินใจมีข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง

3.2 ความยุติธรรม (Justice)

โสเครตีสมองว่าความยุติธรรมไม่ใช่แค่การปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ยังเกี่ยวข้องกับการกระทำที่เคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้อื่น การไม่ลำเอียงและการส่งเสริมความเสมอภาค การประยุกต์ใช้: รัฐบาลและองค์กรต่าง ๆ ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมความเท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร เช่น การปฏิรูประบบการศึกษาหรือระบบสาธารณสุขให้ครอบคลุมทุกกลุ่มประชากร

3.3 ความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage)

ความกล้าหาญในการยืนมั่นในสิ่งที่ถูกต้องแม้จะเผชิญกับอุปสรรคหรือความไม่เห็นด้วยเป็นหัวใจสำคัญของผู้นำที่ดี โสเครตีสแสดงให้เห็นตัวอย่างนี้ผ่านการปฏิเสธที่จะทำสิ่งที่ขัดต่อจริยธรรมแม้ต้องแลกด้วยชีวิต การประยุกต์ใช้: ผู้นำควรกล้าหาญในการตัดสินใจดำเนินนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมระยะยาว แม้

จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในระยะสั้น เช่น การผลักดันกฎหมายเพื่อสิ่งแวดล้อมหรือการปฏิรูประบบที่มีการต่อต้านจากกลุ่มผลประโยชน์

3.4 ความซื่อสัตย์และความจริงใจ (Integrity and Honesty)

ความซื่อสัตย์เป็นแกนแท้ของการสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับประชาชน โสเครตีสยืนยันถึงความจริงแม้จะไม่เป็นที่พอใจของผู้อื่น การประยุกต์ใช้: ผู้นำต้องโปร่งใสในการดำเนินงาน และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่สาธารณะ รวมถึงต้องหลีกเลี่ยงการใช้วาทกรรมที่บิดเบือนข้อเท็จจริง

3.5 การรับใช้ส่วนรวม (Public Service)

โสเครตีสมองว่าการปกครองไม่ใช่เครื่องมือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เป็นหน้าที่ที่ต้องรับใช้ประชาชน การทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจึงเป็นคุณธรรมสำคัญ การประยุกต์ใช้: ผู้นำควรแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยจัดทำนโยบายที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่ยั่งยืนและการจัดสรรงบประมาณที่เป็นธรรม

3.6 การตรวจสอบตนเอง (Self-Examination)

โสเครตีสสนับสนุนให้ทุกคน โดยเฉพาะผู้นำ ตรวจสอบตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินว่าการกระทำและนโยบายสอดคล้องกับคุณธรรมและประโยชน์สาธารณะหรือไม่ การประยุกต์ใช้: การกำหนดกลไกประเมินผลงานของผู้นำ เช่น การตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ หรือการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน จะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใสและความรับผิดชอบ

การวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่า คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีสไม่ได้เป็นเพียงแนวคิดเชิงปรัชญา แต่สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางสำหรับผู้นำและสังคมในการสร้างระบบที่ยั่งยืนและยุติธรรม

4. การประยุกต์คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีสในสังคมปัจจุบัน

4.1 การพัฒนาผู้นำที่มีจริยธรรม

แนวคิดของโสเครตีสสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาผู้นำที่มีคุณธรรมในสังคมปัจจุบัน ผ่านการศึกษาและการอบรมที่เน้นคุณค่าแห่งความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และการรับใช้ส่วนรวม ตัวอย่างเช่น การพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการฝึกฝนความคิดเชิงจริยธรรมและการตัดสินใจเชิงคุณธรรมในสถาบันการเมืองและการบริหาร

4.2 การส่งเสริมวัฒนธรรมการตรวจสอบและตั้งคำถาม

การสนับสนุนวัฒนธรรมการตั้งคำถามและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ตามแนวคิดของโสเครตีส จะช่วยส่งเสริมการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐและองค์กรต่าง ๆ ทำให้เกิดความโปร่งใสและความรับผิดชอบมากขึ้น

4.3 การพัฒนาพลเมืองที่มีส่วนร่วม

โสเครตีสเน้นว่าพลเมืองมีหน้าที่ในการตั้งคำถามเกี่ยวกับความยุติธรรมและความดีของสังคม การสร้างพลเมืองที่ดีในตัวและมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ เช่น การร่วมแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง และการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล จะช่วยสร้างสังคมที่ยุติธรรมและมีความเสมอภาค

4.4 การปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม

ระบบยุติธรรมควรยึดหลักความยุติธรรมตามแนวคิดของโสเครตีส โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาอย่างเท่าเทียมและเคารพสิทธิของทุกคน นอกจากนี้ ควรมีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ในระบบยุติธรรมให้ตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมและความโปร่งใสในการทำงาน

4.5 การส่งเสริมการปกครองโดยคุณธรรม

โสเครตีสเสนอแนวคิด "ปรัชญาราช" ซึ่งหมายถึงการปกครองโดยผู้มีความรู้และคุณธรรม แม้ว่าแนวคิดนี้จะเป็นอุดมคติ แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้โดยการส่งเสริมให้ผู้นำในทุกระดับมีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อประชาชน

4.6 การปลูกฝังคุณธรรมในเยาวชน

การศึกษาในระดับเยาวชนควรเน้นการพัฒนาคุณธรรมและการคิดวิเคราะห์ในประเด็นทางจริยธรรม โดยสอนให้พวกเขาเข้าใจความสำคัญของความยุติธรรมและการรับใช้ส่วนรวม เพื่อเตรียมพวกเขาให้เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต

5. บทสรุป

โสเครตีส (Socrates) เป็นนักปราชญ์กรีกและเป็นชาวเมืองเอเธนส์ มีนิสัยชอบสนทนากับนักปรัชญาคนอื่น ๆ โดยวิธีการสนทนานั้นเป็นการซักถามหรือไต่ถามด้วยการใช้หลักเหตุและผลที่เรียกว่า “ตรรกวิทยา” การแสวงหาความรู้ของโสเครตีสเป็นแบบวิภาษวิธี (Dialectic) การนำเสนอที่มีเหตุผลและข้อคัดค้านมาหักล้างกัน ดังนั้น สิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตตามทัศนะของโสเครตีส คือ การแสวงหาปัญญาเพื่อเสริมสร้างชีวิตที่ดี และมีความสุข จะต้องยึดมั่นคุณธรรม ผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมและเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในคุณธรรม เพื่อให้ทุกคนตระหนักในคุณค่าของคุณธรรมและยึดถือเป็นคุณค่าแห่งวิถีชีวิตเพื่อชีวิตที่ดีของสังคม โสเครตีส เปรียบเทียบผู้ปกครองกับแพทย์ โดยการพิจารณาให้เข้ากัน กลายเป็นมาตรฐานของการผสมผสานกลมกลืนในสังคมการเมืองว่า การมีสุขภาพที่ดีเป็นคำที่เหมาะสมสำหรับร่างกายมนุษย์ จากคำว่าสุขภาพที่ดี จึงทำให้เกิดมีสุขภาพ และความเป็นเลิศทางร่างกายอื่น ๆ ขึ้น และความกลมกลืนทางการเมืองและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเมืองการปกครอง คือ คำว่า “โดยถูกต้องตามกฎหมาย” และ “กฎหมาย” โดยกำกับให้มนุษย์เป็นผู้ปฏิบัติตามกฎหมายและมีระเบียบ คุณสมบัติเหล่านี้ คือ ความยุติธรรมและการรู้จัก

ควบคุมตัวเอง เพื่อสิ่งเหล่านี้เขา (มนุษย์) จะพยายามทำทุก อย่าง ไม่ว่าเขาจะให้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ แก่ใครก็ตาม เขาจะต้องตั้งมั่นอยู่กับ เป้าหมายนี้เสมอ กล่าวคือ ผู้ปกครองต้องพยายามปลูกฝังความยุติธรรม นั้นขึ้นในตัวของคน (สุทน ทองเล็ก, 2562)

คุณธรรมทางการเมืองของโสเครตีสไม่เพียงแต่เป็นแนวคิดปรัชญาเชิงอุดมคติ แต่ยังมีศักยภาพในการ นำไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติในสังคมปัจจุบัน แนวคิดเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผู้นำที่มีจริยธรรม การส่งเสริมวัฒนธรรมการตรวจสอบ การพัฒนาพลเมืองที่มีส่วนร่วม และการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม แม้ว่าโลกในยุคของโสเครตีสและปัจจุบันจะมีความแตกต่างกันอย่างมาก แต่แก่นแท้ของคุณธรรมที่เขาเน้น ยังคงเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและมีคุณธรรมอย่างยั่งยืน

อิทธิพลของสำนักโสเครตีสนั้นยังคงส่งผลสะท้อนในฐานะกระแสหลักทางความคิดหนึ่งของโลก จนกระทั่งปัจจุบันเนื่องจากเป็นประโยชน์อย่างมากต่อชนชั้นปกครองต่าง ๆ ที่มีฐานะเหนือกว่าประชาชนทั่วไป เพราะทำให้ประชาชนทั่วไปต้องสยบยอมต่อผู้ปกครองซึ่งอ้างตนว่าเป็นผู้เป็นปราชญ์และทรงคุณธรรม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

คุณธรรมของนักการเมืองที่ดีตามแนวคิดของโสเครตีส ประกอบด้วย 1) ความรู้และปัญญา (Wisdom) โสเครตีสเชื่อว่าคุณธรรมเริ่มต้นจากความรู้ โดยเฉพาะความรู้เกี่ยวกับ "ความดี" และ "ความยุติธรรม" 2) ความยุติธรรม (Justice) เขามองว่าความยุติธรรมคือการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม 3) ความกล้าหาญทางจริยธรรม (Moral Courage) นักการเมืองต้องกล้าหาญในการทำสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่าการกระทำนั้นอาจนำไปสู่การถูกต่อต้านหรือเสี่ยงต่อความนิยมนส่วนตัว 4) ความซื่อสัตย์และความจริงใจ (Integrity and Honesty) ความซื่อสัตย์เป็นอีกหนึ่งคุณธรรมที่โสเครตีสให้ความสำคัญ 5) การรับใช้ส่วนรวม เขามองว่าการปกครองคือหน้าที่ที่ต้องมุ่งรับใช้ประโยชน์ของส่วนรวม 6) การตรวจสอบตนเอง เขาย้ำถึงความสำคัญของการตรวจสอบตนเองอย่างสม่ำเสมอ ดังปรากฏตามรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 : คุณธรรมของนักการเมืองที่ดีตามแนวคิดของโสเครตีส

เอกสารอ้างอิง

- เดือนนภา เสนแก้ว. (2564). วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นนาระดับท้องถิ่นไทย : จากมุมมองทฤษฎีชนชั้นนำ. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย, 2 (2), 50-67.
- พรรณี คำขาว, นพตณ ปัญญาวิรัตน์ และ ประเสริฐ ปอนถิ่น. (2567). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเทศบาลตำบลจอมแจ้ง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์ร่วมสมัย, 5 (2), 13-24.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. (2529). ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
- ภาณุพงศ์ อนันตะ, อภิรมย์ สีดาคำ และ ประเสริฐ ปอนถิ่น. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนต่องานสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. วารสารสันติสุขปริทรรศน์, 5 (2), 27-38.
- สุทน ทองเล็ก. (2562). คิดอย่างปราชญ์ กระบวนการวิภาษวิธี : โสเครตีส. วารสารวิจัย วิชาการ, 2(2), 135-148.

Annas, J. (1999). *Platonic Ethics, Old and New*. Cornell University Press.

Brickhouse, T. C., & Smith, N. D. (1994). *Socrates on Trial*. Princeton University Press.

- Plato. (2003). *The Republic*. Translated by Desmond Lee. Penguin Classics.
- Vlastos, G. (1991). *Socrates: Ironist and Moral Philosopher*. Cornell University Press.
- Weiss, R. (2006). *The Socratic Paradox and Its Enemies*. University of Chicago Press.